

УДК: 656.078:37.03

УПРАВЛІННЯ РОЗВИТКОМ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОГО КАПІТАЛУ ПІДПРИЄМСТВ ЗАЛІЗНИЧНОГО ТРАНСПОРТУ

Кузнецов Є. М., аспірант (УкрДУЗТ)

Досліджується роль інтелектуального капіталу у вирішенні найактуальніших проблем підприємств залізничного транспорту у сфері забезпечення їх конкурентоспроможності. Розкрито підходи до визначення сутності інтелектуального капіталу, а саме термінологічний, економіко-теоретичний, ресурсний, структурний, функціональний, ціннісний, процесно-діяльнісний, результативний (прибутковий), вартісний (у т. ч. балансовий), резервний, об'єктний і комплексний. Зважаючи на переваги комплексного напрямку, запропоновано під інтелектуальним капіталом підприємств залізничного транспорту розглядати взаємозв'язок знань, досвіду та ключових компетенцій їх персоналу, відносин підприємств із партнерами та клієнтами, які в сукупності забезпечують створення додаткової вартості та унікальних конкурентних переваг на обраному сегменті транспортно-логістичного ринку. Встановлено, що досягнення стійких конкурентних переваг підприємств залізничного транспорту ґрунтується на ефективному управлінні розвитком інтелектуального капіталу. Акцентовано увагу на тому, що стратегічне завдання управління інтелектуальним капіталом на підприємствах залізничного транспорту полягає у забезпеченні технологічних та організаційних переваг над конкурентами, а також у необхідності постійного прискорення приросту маси прибутку за рахунок формування та реалізації знань, технологій та систем, що забезпечують ефективну господарську діяльність. Надано пропозиції щодо удосконалення управління розвитком інтелектуального капіталу, у тому числі розкрито напрямки організаційних змін (формування центру управління інтелектуальним капіталом на рівні АТ «Укрзалізниця», підпорядкованих центру груп за бізнес-сферами діяльності та команд управління інтелектуальним капіталом на рівні підприємств), встановлено принципи і цільові орієнтири управління розвитком інтелектуального капіталу за його структурними компонентами, визначено етапи і результати ефективної управлінської діяльності у сфері інтелектуального капіталу підприємств залізничного транспорту.

Ключові слова: *інтелектуальний капітал, управління, підприємства*

залізничного транспорту, система, принципи, інноваційний розвиток, цифровізація.

MANAGEMENT OF INTELLECTUAL CAPITAL DEVELOPMENT OF RAILWAY TRANSPORT ENTERPRISES

Kuznetsov E., graduate student (USURT)

The role intellectual capital in solving the most urgent problems railway transport enterprises in the sphere of ensuring their competitiveness is investigated. Approaches to defining the essence of intellectual capital are revealed, namely terminological, economic-theoretical, resource, structural, functional, value, process-activity, result (profitable), value (including balance sheet), reserve, object and complex. Taking into account the advantages of an integrated direction, it is proposed to consider under the intellectual capital of railway transport enterprises the interrelationship of knowledge, experience and key competencies their personnel, relations of enterprises with partners and customers, which collectively ensure the creation of added value and unique competitive advantages in the selected segment of transport and logistics market. It was established that the achievement of sustainable competitive advantages railway transport enterprises is based on effective management the development of intellectual capital. Attention is focused on the fact that the strategic task of intellectual capital management at railway transport enterprises is to ensure technological and organizational advantages over competitors, as well as the need to constantly accelerate the increase in the mass of profit due to the formation and implementation knowledge, technologies and systems that ensure effective economic activity. Suggestions for improving the management the development of intellectual capital have been provided, including the direction organizational changes (formation an intellectual capital management center at the level of JSC "Ukrzaliznytsia", groups subordinate to the center by business spheres and intellectual capital management teams at the level of enterprises), established principles and target orientations for the management of the development intellectual capital by its structural components, the stages and results effective management activities in the field of intellectual capital railway transport enterprises are determined.

Keywords: *intellectual capital, management, railway transport enterprises, system, principles, innovative development, digitalization.*

Постановка проблеми та її зв'язки з науковими чи практичними завданнями. Поглиблення системної кризи на підприємствах залізничного транспорту обумовлене, головним чином, критичним станом їх техніко-технологічної бази внаслідок значного недоінвестування не лише через незадовільне фінансове становище та операційну неефективність АТ «Укрзалізниця», але й у зв'язку з неринковою дискретною системою регулювання тарифів. За останні роки наявний стан справ на підприємствах залізничного транспорту призвів до

незадовільного рівня залізничних послуг і втрати конкурентних позицій залізничних компаній на транспортному ринку.

Нині підприємства залізничного транспорту мають гостру потребу у підвищенні рівня ефективності господарської діяльності і конкурентоспроможності транспортно-логістичних послуг. При цьому слід враховувати, що швидкість сучасних змін змушує підприємства постійно трансформуватися, інтегрувати у свою діяльність нові технології та шукати ефективні форми командно-креативної роботи, що свідчить про підвищення ролі

інтелектуального капіталу у формуванні конкурентних переваг. Отже, сьогодні ефективно управління інтелектуальним капіталом стає основним інструментом ведення конкурентної боротьби.

Аналіз останніх досліджень і публікацій і виділення невирішених частин загальної проблеми.

Дослідження фундаментальних і прикладних аспектів інтелектуального капіталу підприємств здійснили зарубіжні вчені, а саме Г. Бекер [1], Е. Брукінг [2], Л. Едвінсон, М. Мелоун [3], Т. Стюарт [4], К.-Е. Свейбі [5], Д. Тіс [6], Дж. Тобін [7] та ін. Згодом до наукових досліджень з вивчення інтелектуального капіталу приєдналися вітчизняні вчені, такі як Н. Гавкалова [8], С. Ілляшенко [9], О. Кендюхов [10], О. Собко [11], А. Череп [12], А. Чухно [13] та ін. Розробленню проблемних питань у сфері інтелектуального капіталу підприємств залізничного транспорту присвятили свої праці такі вчені, як О. Дикань [14], М. Корінь [15], О. Олійник [16], І. Назаренко [17], І. Токмакова [18] та ін.

Незважаючи на наявність у сучасній науці досить великої кількості досліджень у сфері інтелектуального капіталу на даний момент існує необхідність у поглибленні знань щодо сутності поняття «інтелектуальний капітал підприємств залізничного транспорту» та формуванні комплексу положень щодо управління інтелектуальним капіталом в залізничній галузі.

Мета статті полягає у визначенні сутності інтелектуального капіталу і розробленні положень щодо управління інтелектуальним капіталом на підприємствах залізничного транспорту.

Виклад основного матеріалу. У сучасних економічних умовах інтелектуальний капітал підприємств залізничного транспорту служить основою підвищення їх конкурентоспроможності, тому набуває стратегічного значення для забезпечення їх розвитку.

Якщо узагальнити теоретичний матеріал з питання сутності інтелектуального капіталу, то можна виділити різні напрямки у формулюванні його визначення (рис. 1).

Поняття інтелектуального капіталу вперше використовує американський економіст Дж. Гелбрейт у роботі «Нове індустріальне суспільство» (1967), розуміючи під ним певну інтелектуальну діяльність [19].

Сучасне тлумачення терміну «інтелектуальний капітал» базується на точці зору Т. Стюарта, який під останнім розуміє суму знань всіх працівників підприємства, що забезпечує його конкурентоспроможність [4]. З цього випливає, що вихідним, чи базовим, поняттям у цьому визначенні є те, що під інтелектуальним капіталом розуміються, передусім, знання, у межах тієї чи іншої організації.

Інтелектуальний капітал з поняттям «знаннєві активи» ототожнює Д. Тіс, акцентуючи на необхідності отримання економічної вигоди з індивідуальних та організаційних знань як стратегічних активів [6].

Наведені вище визначення інтелектуального капіталу відносяться до економіко-теоретичного підходу, де інтелектуальний капітал розглядається як сукупність інформації, знань, навичок та професійного досвіду співробітників. Незважаючи на те, що за допомогою визначень економіко-теоретичного підходу робиться крок до менш абстрактного та більш прикладного осмислення знань та надання йому економічної вартості, недоліком є те, що всі поняття та постулати сформулюються у вигляді відкритих визначень, що вимагають подальшого уточнення.

У міру розвитку концепції інтелектуального капіталу розробляються нові підходи до визначення його сутності, що різняться між собою за використовуваними у формулюванні визначень властивостями.

Економіка підприємства

Підходи до визначення інтелектуального капіталу	Зміст підходу
<i>Термінологічний</i>	термін для позначення нематеріальних активів, без яких підприємство не може існувати
<i>Економіко-теоретичний</i>	інтелектуальний капітал розуміється як сукупність знань у вигляді навичок, умінь та компетенцій працівників
<i>Ресурсний</i>	ключовий фактор та ресурс у розвитку підприємства
<i>Структурний</i>	зміст інтелектуального капіталу визначається через його структуру
<i>Функціональний</i>	сутність інтелектуального капіталу визначають шляхом аналізу його призначення та ролі, яку він грає у процесі соціального відтворення
<i>Ціннісний</i>	сукупність цінностей
<i>Процесно-діяльнісний</i>	процес (або діяльність щодо) перетворення знань та нематеріальних активів у ресурси, які приносять додаткову вартість
<i>Результатний (прибутковий)</i>	результат (можливість нарощення та забезпечення конкурентних переваг)
<i>Вартісний</i>	відображення ринкової вартості підприємства, здатність прирощувати вартість
<i>Балансовий</i>	перевищення ринкової вартості підприємства над його балансовою вартістю
<i>Резервний</i>	потенціал, можливість
<i>Об'єктний</i>	процес або явище, яким можна керувати (об'єкт управління)
<i>Комплексний</i>	поєднує два і більше вищезазначених напрямів

*Рис. 1. Підходи до визначення сутності поняття «інтелектуальний капітал»
(складено автором на основі [3-6, 8, 10-11, 13-14, 19-20])*

Враховуючи характер участі інтелектуального капіталу у процесі створення економічної вигоди, вчені акцентують увагу на його ресурсному призначенні та залежно від віднесення інтелектуального капіталу до певного виду ресурсів виділяють три групи його визначень. У першій групі інтелектуальний капітал зараховується до

категорії активів; у другій – до найширшої категорії – категорії ресурсів та, нарешті, у третій – безпосередньо до категорії капіталу. Перша група визначень є не цілком коректною, оскільки інтелектуальний капітал, на відміну від активів, не завжди контролюється підприємством. Друга група визначень недостатньо конкретна і надто загально

підходить до визначення досліджуваного поняття. Безумовно, інтелектуальний капітал є ресурсом, проте він має всі основні характерні властивості капіталу і може бути віднесений саме до цієї категорії. Таким чином, третя група визначень видається найбільш коректною, однак у визначеннях цієї групи недостатня увага приділяється характерним властивостям інтелектуального капіталу, що відрізняє його від інших форм капіталу. Таким чином, інтелектуальний капітал розглядається як ключовий ресурс розвитку підприємств. До переваг ресурсного підходу до визначення інтелектуального капіталу слід віднести те, що його компоненти виділені як економічні ресурси підприємства та встановлено причинно-наслідкові зв'язки між управлінням інтелектуальним капіталом та отриманням виняткових переваг на ринку. Недоліки ресурсного підходу виявляються у помилках щодо структури інтелектуального капіталу й у довільності показників його оцінки, що знижує можливості ефективного управління ним.

Розвиток ресурсного трактування інтелектуального капіталу став основою для формування вартісного підходу, що опирається на визначенні вартості сукупності наявних інтелектуальних активів, включаючи інтелектуальну власність, природні та набуті інтелектуальні здібності та навички персоналу, а також накопичені бази знань та корисні відносини підприємства з іншими суб'єктами. Одним із напрямів вартісного підходу є балансовий, де інтелектуальний капітал розглядається як перевищення ринкової вартості компанії над балансовою вартістю її активів – вимір здійснюється на основі ринкових оцінок. Використання вартісного підходу дозволяє швидко розрахувати вартість нематеріальних активів, проте необхідно враховувати, що величина ринкової капіталізації часто схильна до впливу спекулятивних факторів.

Розкриваючи зміст інтелектуального капіталу багато вчених мислять у рамках структурного та функціональних підходів.

Структурний підхід – найпопулярніший. Він розкривається у спробах дати визначення поняття «інтелектуальний капітал» через розкриття його структури. Цей підхід має свою будову, причому не складається з окремих чітко окреслених частин, а формується і функціонує через їх взаємодію.

Існує безліч варіантів структурного змісту інтелектуального капіталу в економічній науці. Якщо говорити про класичний підхід структурування інтелектуального капіталу, запропонований Т. Стюартом, інтелектуальний капітал складається з трьох елементів: людського капіталу, структурного та споживчого [4]. Інший класик – Е. Брукінг – проводить декомпозицію інтелектуального капіталу на наступні складові: ринкові активи, людські активи, інтелектуальну власність та інфраструктурні активи [2]. Л. Едвінсон інтелектуальний капітал ділить на три складові: людський капітал, організаційний (структурний) капітал та клієнтський капітал [3]. При цьому усі вчені роблять однозначний висновок, що ключовим елементом інтелектуального капіталу є людський капітал, а вже потім слідує організаційний і структурний капітали. Інші структурні елементи інтелектуального капіталу, які пропонуються виділяти вченими, зазвичай є аналогами вищевказаних.

Варто констатувати, що сьогодні еволюція інтелектуального капіталу знаходить відображення насамперед у появі нових елементів та зміні їх взаємодії, формуванні цифрового капіталу як нового структурного елемента, що забезпечує конкурентоспроможність підприємств у період масштабної цифровізації економіки. Елементами цифрового капіталу є системи знань про

збирання, зберігання та обробку інформації, включаючи спеціально створені програми, алгоритми, коди тощо, бази даних та інформаційні ресурси, а також цифрові компетенції працівників, їх цифрові здібності. Змістом формування цифрового капіталу в організаціях є створення та застосування систем та методів штучного інтелекту, технологій розподіленого реєстру та ін., єдиної інформаційної системи, експертних систем та баз знань, систем навчання та підготовки співробітників для роботи в нових умовах цифровізації. Функції цифрового капіталу не обмежуються накопиченням необхідних знань і компетенцій, все це необхідно для реалізації інноваційної активності підприємств та ефективності її комунікацій. Сфера функціонування цифрового капіталу в сучасних умовах розширюється і більшість підприємств в даний час прагне сформувати власну цифрову екосистему.

При використанні функціонального підходу сутність інтелектуального капіталу визначають шляхом аналізу його призначення та ролі, яку він відіграє у процесі соціального відтворення.

До фундаментальних функцій інтелектуального капіталу належать [3-6]:

- відтворювальна, що виражає його призначення та роль в економіці, пов'язана з генеруванням нових знань та інтелектуальних продуктів;

- дохідна, яка характеризує реалізацію власності на капітал, і проявляється в отриманні інтелектуальної ренти;

- регулююча, що відображає його вплив на рух трудових та інтелектуальних ресурсів.

Специфічними функціями інтелектуального капіталу є [8, 10, 16, 20]:

- інформаційна – накопичення, систематизація та передача знань, умінь, навичок, інформації;

- когнітивна – набуття та перетворення знань у вигляді

інтелектуальної праці та ментального досвіду у форму, придатну для розвитку власних інтелектуальних здібностей, використання та споживання знань у практичній діяльності;

- адаптаційна – актуалізація накопичених знань у процесі праці та перетворення їх з урахуванням застосування інтелектуальних здібностей на релевантні, тобто придатні для вирішення конкретних завдань організацій;

- креативна – створення нового знання, інтелектуальних продуктів, зокрема творчих ідей;

- накопичувальна, що дозволяє акумулювати протягом тривалого часу знання, навички, досвід багатьох поколінь людей, розвивати інтелектуальну власність, давати значний за обсягом, тривалий за часом та інтегральний за характером економічний та соціальний ефект;

- стимулююча – активізує творчу діяльність, винахідництво, підвищення якості людського капіталу, створює умови конкурентної боротьби у сфері виробництва нового знання;

- компенсаційна – дозволяє відшкодувати інвестиції суспільства, корпорацій та працівників на навчання, дослідження та розробки, служить основою подальшого відтворення знань та інтелектуальної продукції, створення інноваційної продукції та якісного вдосконалення технологічної основи виробництва (у ринковій економіці діє у довгостроковому періоді закон компенсації витрат капіталу, без чого інвестиції стають позбавленими сенсу та знижується зацікавленість у зростанні капіталу);

- науково-дослідна – організація та проведення наукових досліджень;

- інтегративна – орієнтація знань на дослідження з метою створення нових продукції, робіт, послуг;

- інноваційно-комунікаційна, що розвиває інноваційний характер

впровадження новітніх інформаційно-комп'ютерних технологій та розширює можливості соціальної взаємодії та комунікації співробітників.

Розкриваючи окремі властивості інтелектуального капіталу вчені розглядають його як цінність, результат, процес, діяльність, об'єкт, резерв. При цьому загальною тенденцією у визначенні сутності інтелектуального капіталу на сучасному етапі розвитку є об'єднання підходів та формування комплексного трактування поняття «інтелектуальний капітал».

На основі використання комплексного підходу пропонуємо під інтелектуальним капіталом підприємств залізничного транспорту розглядати взаємозв'язок знань, досвіду та ключових компетенцій їх персоналу, відносин підприємств із партнерами та клієнтами, які в сукупності забезпечують створення додаткової вартості та унікальних конкурентних переваг на обраному сегменті транспортно-логістичного ринку.

Отже, досягнення стійких конкурентних переваг підприємств залізничного транспорту потребує формування системи ефективного управління розвитком інтелектуального капіталу.

Стратегічне завдання управління інтелектуальним капіталом на підприємствах залізничного транспорту полягає у забезпеченні технологічних та організаційних переваг над конкурентами, а також необхідності постійного прискорення приросту маси прибутку за рахунок формування та реалізації знань, технологій та систем, що забезпечують ефективну господарську діяльність. Саме колективний інтелектуальний капітал задає темп та характер оновлення технологій, які потім стануть ключовими конкурентними перевагами на ринку транспортно-логістичних послуг.

Реалізація процесу управління інтелектуальним капіталом потребує

удосконалення організаційної структури, зокрема формування центру управління інтелектуальним капіталом на рівні АТ «Укрзалізниця», підпорядкованих центру груп за бізнес-сферами діяльності і команд управління інтелектуальним капіталом на рівні підприємств (рис. 2).

Ґрунтуючись на системному підході до трактування управління як процесу упорядкування системи, що складається з сукупності взаємозалежних елементів, під управлінням розвитком інтелектуального капіталу підприємств залізничного транспорту слід розуміти процес цілеспрямованого пливу на елементи інтелектуального капіталу, за якого відбувається створення цінності за рахунок генерації та збільшення знань, розвитку інновацій та інфраструктури, створення сприятливого клімату, зміни способу мислення менеджерів, що зміцнює конкурентні позиції на ринку.

Процес управління розвитком інтелектуального капіталу на підприємствах залізничного транспорту включає такі етапи:

1. Постановка цілей і обґрунтування напрямків управління інтелектуальним капіталом;
2. Діагностика інтелектуального капіталу, що включає його якісну та кількісну оцінку, встановлення сильних і слабких сторін у сфері інтелектуального капіталу, визначення інтелектуального профілю підприємства;
3. Розроблення системи заходів з управління інтелектуальним капіталом;
4. Вибір пріоритетних напрямів інвестування в інтелектуальний капітал, враховуючи прогнози приросту ринкової вартості підприємства;
5. Контроль і оцінка ефективності інвестицій в інтелектуальний капітал, подальше коригування пріоритетних напрямів інвестування та портфеля елементів інтелектуального капіталу.

Варто відзначити, що декомпозиція цілей розвитку інтелектуального капіталу підприємств залізничного транспорту відбувається з урахуванням його існуючої та планової структури. Так метою розвитку інтелектуального капіталу у розрізі його людського компоненту є мобілізація внутрішніх знань, зростання компетенцій співробітників та їх спрямованість на досягнення цілей таким чином, щоб вони створювали ефект синергії. Цільовими параметрами структурного компоненту є інтеграція технологічних, інформаційних та інших організаційних ресурсів як обов'язкова умова зниження витрат, зниження термінів виведення послуг на ринок, підвищення їх корисності та стійкості на ринку загалом. Цільовим орієнтиром розвитку споживчого капіталу слід визначити формування стійких відносин із контрагентами за рахунок побудови довірчих взаємовідносин та процесу обміну та накопичення знань.

Ефективне управління розвитком інтелектуального капіталу підприємств залізничного транспорту потребує адекватного використання інструментально-ресурсного забезпечення, при цьому необхідно враховувати, що існуючі методи управління інтелектуальним капіталом можна поділити на 2 групи. Перша – це методи, сконцентровані безпосередньо на самому процесі управління інтелектуальним капіталом, друга – методи, що фокусуються на окремих етапах управління, таких як аналіз та оцінка, прийняття стратегічних та тактичних рішень у галузі інтелектуального капіталу. У кожній із цих груп вже розроблено досить велику кількість різноманітних підходів до управління інтелектуальним капіталом, проте для більшості з них характерні такі недоліки як відсутність системності, розмитість критеріїв управління, а також недостатнє розуміння зв'язку між

інтелектуальним капіталом та критерієм управління.

Результати управління інтелектуальним капіталом підприємств залізничного транспорту виражаються у формуванні динамічних конкурентних переваг технологічного і організаційного характеру, що забезпечують як операційну, так і стратегічну ефективність господарювання, і в підсумку конкурентоспроможність підприємств.

Висновки. Таким чином, для українських підприємств залізничного транспорту, які нині опинилися у складній кризовій ситуації, перспективним напрямом подолання негативних явищ є ефективне управління інтелектуальним капіталом для формування інноваційного фундаменту створення технологічних та організаційних конкурентних переваг. Управлінням інтелектуальним капіталом підприємств залізничного транспорту є процесом цілеспрямованого впливу на елементи інтелектуального капіталу, за якого відбувається створення цінності за рахунок генерації та збільшення знань, розвитку інновацій та інфраструктури, створення сприятливого клімату, зміни способу мислення менеджерів, що зміцнює конкурентні позиції на ринку. Як організаційні зміни, що сприятимуть підвищенню ефективності управлінської діяльності, визначено формування центру управління інтелектуальним капіталом на рівні АТ «Укрзалізниця», підпорядкованих центру груп за бізнес-сферами діяльності та команд управління інтелектуальним капіталом на рівні підприємств.

ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Becker G. S. Human Capital: a Theoretical and Empirical Analysis With Special Reference to Education. London, Chicago: The University of Chicago Press, 1993. 390 p.
2. Brooking A. Intellectual Capital. Core Asset for the Third Millennium

- Enterprise. A. Brooking. London: International Thomson Busines Press, 1997. 204 p.
3. Edvinsson L., Malone M. S. Intellectual Capital: The proven way to establish your company's real value by measuring its hidden brainpower. London: Piatkus Books, 1998. 240 p.
 4. Stewart T. A. Intellectual Capital: The new wealth of organization. L. : Doubleday / Currency, 1997. 389 p.
 5. Sveiby K.-E. The New Organizational Waelth. San Francisco, 1997. 220 p.
 6. Teece D. J. Managing Intellectual Capital: organizational, strategic and Policy Dimensions. Oxford: Oxford University Press, 2000. 300 p.
 7. Tobin J. A general equilibrium approach to monetary theory? *Journal of Money Credit and Banking*. 1969. Vol. 1. № 1. P. 15-29.
 8. Гавкалова Н. Л. Формування та використання інтелектуального капіталу: наукове видання. Харків: Вид-во. ХНЕУ, 2006. 252 с.
 9. Ілляшенко С. М. Сутність, структура і методичні основи оцінки інтелектуального капіталу підприємства. *Економіка України*. 2008. № 11. С. 16-26.
 10. Кендюхов О. В. Організаційно-економічний механізм управління інтелектуальним капіталом підприємства: дис. д-ра екон. наук: 08.00.04. Донецьк, 2007. 445 с.
 11. Собко О. М. Інтелектуальний капітал і креація вартості підприємства: монографія. Тернопіль: ТНЕУ, 2016. 444 с.
 12. Череп А. В., Ярмош В. В. Методичні підходи до оцінки інтелектуальної власності промислових підприємств: монографія / Держ. ВНЗ «Запорізький нац. ун-т». Запоріжжя: ЗНУ, 2013. 255 с.
 13. Чухно А. А. Інтелектуальний капітал: сутність, форми і закономірності розвитку. *Економіка України*. 2002. № 11. С. 48–55.
 14. Дикань О. В. Детермінанти розвитку інтелектуального капіталу промислових підприємств залізничного транспорту. *Агросвіт*. 2016. № 10. С. 25–30.
 15. Корінь М. В. Напрямки збереження та розвитку інтелектуального капіталу залізничного транспорту. *Вісник економіки транспорту і промисловості*. 2013. Вип. 44. С. 56–59.
 16. Олійник О. М. Сутність та визначення поняття «інтелектуальний капітал підприємств залізничного транспорту». *Ефективна економіка*. 2012. №11. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/efek_2012_11_16 (дата звернення 18.10.2023).
 17. Назаренко І. Л., Косик М. В. Інтелектуальний капітал ПАТ «Українська залізниця»: основні загрози. *Вісник економіки транспорту та промисловості*. 2017. № 58 (Додаток). С. 279–282.
 18. Токмакова І. В., Войтов І. М., Діденко Я. В. Розвиток технологій управління знаннями на підприємствах. *Вісник економіки транспорту і промисловості*. 2017. № 60. С. 258–264.
 19. Galbraith J. K. The New Industrial State. Boston: Houghton Mifflin, First Edition. Hardcover. Fine/very good. Octavo, 1967. 427 p .
 20. Панченко Е. О. Еволюція поглядів та сутність поняття інтелектуального капіталу. *Молодий вчений*. Сер. «Економічні науки». 2014. №7(10). С. 59–62.

REFERENCES

1. Becker G. S. (1993) Human Capital: a Theoretical and Empirical Analysis With Special Reference to Education. London, Chicago: The University of Chicago Press. 390 p.
2. Brooking A. (1997) Intellectual Capital. Core Asset for the Third Millennium Enterprise. A. Brooking. London: International Thomson Busines Press, 204 p.

3. Edvinsson L., Malone M. S. (1998) Intellectual Capital: The proven way to establish your company's real value by measuring its hidden brainpower. London: PIATKUS BOOKS. 240 p.
4. Stewart T. A. (1997) Intellectual Capital: The new wealth of organization. L. : Doubleday / Currency. 389 p.
5. Sveiby K.-E. (1997) The New Organizational Wealth. San Francisco, 220 p.
6. Teece D. J. (2000) Managing Intellectual Capital: organizational, strategic and Policy Dimensions. Oxford: Oxford University Press. 300 p.
7. Tobin J. (1969) A general equilibrium approach to monetary theory? *Journal of Money Credit and Banking*. Vol. 1. № 1. P. 15-29.
8. Havkalova N. L. (2006) Formuvannia ta vykorystannia intelektualnoho kapitalu: naukove vydannia. [Formation and use of intellectual capital: scientific edition]. Kharkiv: Vyd-vo. KhNEU. 252 p. (in Ukrainian)
9. Illiashenko S. M. (2008) Sutnist, struktura i metodychni osnovy otsinky intelektualnoho kapitalu pidpriemstva. [The essence, structure and methodical basis of the evaluation of the intellectual capital of the enterprise]. *Ekonomika Ukraini*. №11. P.16-26.
10. Kendiukhov O. V. (2007) Orhanizatsiino-ekonomichni mekhanizm upravlinnia intelektualnym kapitalom pidpriemstva: dys. doktora ekon. nauk: 08.00.04. [Organizational and economic mechanism of intellectual capital management of the enterprise: diss. doctor of economics Sciences: 08.00.04.]. Donetsk. 445 p. (in Ukrainian)
11. Sobko O. M. (2016) Intelektualnyi kapital i kreatsiia vartosti pidpriemstva: monohr. [Intellectual capital and creation of enterprise value: monograph]. Ternopil: TNEU. 444 p. (in Ukrainian)
12. Cherep A. V., Yarmosh V. V. (2013) Metodychni pidkhody do otsinky intelektualnoi vlasnosti promyslovykh pidpriemstv: monohrafiia. [Methodical approaches to the assessment of intellectual property of industrial enterprises: monograph]. Derzh. VNZ «Zaporizkyi nats. un-t». Zaporizhzhia: ZNU. 255 p. (in Ukrainian)
13. Chukhno A. A. (2002) Intelektualnyi kapital: sutnist, formy i zakonornosti rozvytku. [Intellectual capital: essence, forms and patterns of development]. *Ekonomika Ukrainy*. № 11. P. 48–55.
14. Dykan O. V. (2016) Determinanty rozvytku intelektualnoho kapitalu promyslovykh pidpriemstv zaliznychnoho transportu. [Determinants of development of intellectual capital of industrial enterprises of railway transport]. *Ahrosvit*. № 10. P. 25–30.
15. Korinj M.V. (2013). Naprjamky zberezhenja ta rozvytku intelektualnogho kapitalu zaliznychnogho transportu [Directions for the preservation and development of railway intellectual capital]. *Visnyk ekonomiky transportu i promyslovosti*. № 44, P.56-59.
16. Oliinyk O. M. (2012) Sutnist ta vyznachennia poniattia «intelektualnyi kapital pidpriemstv zaliznychnoho transportu». [The essence and definition of the concept of "intellectual capital of railway transport enterprises"]. *Efektivna ekonomika*. № 11. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/efek_2012_11_16 (data zvernennia 18.10.2023)
17. Nazarenko I. L., Kosyk M. V. (2017). Intelektualnyi kapital PAT «Ukrainska zaliznytsia»: osnovni zahrozy [Intellectual capital of PJSC "Ukrainian Railways": main threats]. *Visnyk ekonomiky transportu i promyslovosti*. №58, P. 279-282.
18. Tokmakova I. V., Voitov I. M., Didenko Ya. V. (2017) Rozvytok tekhnolohii upravlinnia znanniamy na pidpriemstvakh. [Development of knowledge management technologies at enterprises]. *Visnyk ekonomiky transportu i promyslovosti*. № 60. P. 258–264.

19. Galbraith J. K. (1967) *The New Industrial State*. Boston: Houghton Mifflin, First Edition. Hardcover. Fine/very good. Octavo. 427 p. Evoliutsiia pohliadiv ta sutnist poniattia intelektualnoho kapitalu. [The evolution of views and the essence of the concept of intellectual capital]. *Molodyi vchenyi*. Ser. «Ekonomichni nauky». №7 (10). P. 59–62.
20. Panchenko E. O. (2014)